

Eno uro doktor.

Burka v enem dejanji.

Poslovenil

J. Aléšovec.

Izdalo in založilo

Dramatično društvo v Ljubljani.

V Ljubljani.

Natisnila „Národná tiskarna“.

1881.

O S O B E :

Doktor Žrjav.

Svetovalca Borna gospa.

Ema, njena hči.

Škrjanec, sluga

Ančika, gospodinja

} Žrjavova.

Sedlač.

Plesnik.

Vetrnik.

Lekarničarsk učenec.

Igra se v sprejemalni sobi doktorjevi.

Prvi prizor.

(Elegantna soba z mizami, stoli itd., kakor sploh pri doktorjih navadno.)

Dr. Žrjav (v popotni obleki, odprto pismo v roki). Pozneje Škrjanec in Ančika.

Doktor. Victoria! Zmaga je naša! Najsrečnejši vseh ljudi bom jaz! Naj mi še kdo reče, da ni izvoljenih ljubljencev sreče! Jaz sem odločenih ljubljencev eden, vsa moja dosedanja pot življenja bila je spletena iz srečnih dogodbe. Vse se mi posreči. Komaj 26 let star, sem že mnogo cenjen zdravnik; in zdaj pa še moja mila varuhinja Fortuna skrbi za to, da bi srečni zdravnik postal tudi srečni človek. — Za vtrjenje telesnega zdravja v Švici potujočemu mi sreča pripelje starega bogatega svetovalca Borna na pot. Srečna moja zvezda naključí, da stari gospod nevarno zboli; rešim mu življenje, ozdravim ga do dobrega, hvaležnost njegova ne pozna mej, govori mi o svojem bogastvu, o svoji cvetoči, zali, edini hčerki in iz tega ravno prejetega pisma razvidim, da

častiti gospod ne namerava nič manjšega, kakor tukaj me obiskati in svojo hčerko, se vé da zá-me, seboj pripeljati. — Spodobi se, da se svojim gostom, svoji novi sreči, do bližnje postaje nasproti peljem. Hajdi toraj! (Pozvoni.)

Škrjanec (vstopi). Kaj ukažete, gospod doktor?

Doktor. Škrjanec, obiskali nas bodo —

Škrjanec. Obiskali nas bodo?

Doktor. Ne nas, le mene.

Škrjanec. No, da, vas in mene, tedaj naju!

Doktor. Abotno blebetanje! Še enkrat ti povem, da te predomače besede „mi“, katero imaš vedno med zobmi, nočem nikdar več slišati. Mojim bolnikom večkrat rečeš: „Vam bomo kaj zapisali“ — „stvar se nam zdi nevarna!“ in tvoj mačji obraz se prav modro zapači. Kdo je tu doktor, ti ali jaz?

Škrjanec. Tedaj tega ne veste natanko?

Doktor. Kako to?

Škrjanec. No, ker še le prašate.

Doktor. Neprenesljiv si ti! — Ta človek je moja edina nesreča. Možgani njegovi so celo mravljišče abotnih idej in neumnosti. Že stokrat sem ga hotel zapoditi —

Škrjanec. Saj ne bo nič iz tega, gospod doktor! Ko ste me prvi- ali drugikrat hoteli

zapoditi, sem vam verjel; zdaj, ko je prišlo do stotine, se pa smejem. Prazno žuganje, gospod doktor, nima nikakoršnega vspeha.

Doktor (ne vé, bi se li smejal ali togotil, smeja se). Nesramnež!

Škrjanec (prav tako, bolj skremženo). Nesramnež sem, ker vam svoje srce zaupno razkrijem? Komu sme li človek resnico povedati, če ne zdravniku? Glejte — tu, tu-le! (Kaže na prsi.) Vas smeh sili! — Siloma ga skrivate in zatirate! Ha, ha, ha!

Doktor (s prisiljeno resnobnostjo). Jaz se nočem smejati.

Škrjanec. Če se hočete ali ne, morate se!

Doktor (se smeje). Na vsak način segaš predaleč s svojo domačo privajenostjo. Tega ne smem dalje trpeti.

Škrjanec. Da bi le mogli prenarediti! Med nama rečeno: gospod doktor, jaz ne previdim, zakaj bi to prenaredili. Glejte, gospod doktor, da bi bil jaz na priliko vaš pudelj, kateri bi vas s svojim smešnim in čudnim skakanjem kratkočasil, imel bi gotovo pravico, vam skočiti v naročje, vas včasi gole ljubezni in prijaznosti tudi vgrizniti. To bi vam gotovo ne bila predrzna ali nesramna prijaznost ali domačnost. Ker pa po nesreči nisem pudelj, temveč le vaš borni sluga, ki si prizadeva

z zvestobo pudeljna razveseljevati vaše samotno življenje, sem nesramen, silen, predomač. Oh, gospod doktor, kako krivo sodite to mehko ljubezni polno srce (se ihti), ktero bo tuge še počilo (plaka), ker ga prav ne spoznate.

Doktor. Škrjanec, ne mara, da si še najbolj prekanjen potepuh, ki je kdaj po dveh nogah hodil.

Škrjanec (hitro ves vesel). Potepuh? O ne, — prevelika čast, gospod doktor, — le nekoliko dobre volje sem.

Doktor. Pri vsem tem si večkrat skušeno, zvesto, pravično revše, in dokler bodo tvoje burke letele le ná-me, bom drugo oko zatisnil. Pa nikdar več naj ti ne pride v misel, da bi se preveč spozabil; prisežem ti, da te bom poslal rakom žvižgat.

Škrjanec. Pred tujci, gospod doktor? Kam mislite? To bi bilo čez šalo! Ne, ne, k večemu vpričo Ančike.

Doktor. Da, Ančika! Ta ti je prav tako prismojena, ko ti. Osoda, zakaj morata ravno moja družina biti dva taka norca!

Škrjanec (sklene roki in gleda kviško). Zakaj res? Osoda!

Doktor. Pa to se bo v marsikakem obziru kmalu predrugačilo. Kje tiči Ančika? (Kliče.) Ančika!

Škrjanec (kliče). Ančika! Hej!

Drugi prizor.

Prejšnja, Ančika.

Ančika (vstopi). Gospod doktor ukaže?

Doktor. Klical sem tebe, ker se s Škrjancem zopet ne da govoriti pametna beseda.

Ančika. Mislite li, gospod doktor, da ste s tem situacijo zboljšali?

Doktor. Žalibog, da se mi ne zdi! A zda bom s tabo resno besedo govoril —

Ančika. Odpustite, gospod doktor, da vam sežem v besedo; pa predno nadaljujete, — vam je li resna misel, z mano spregovoriti resno besedo? Glejte, gospod doktor, vi ste velik, previden, učen mož, in hočete spregovoriti resno besedo z burkasto, ošabno, mlado stvarjo, kakoršna sem jaz? Povedati vam moram gospod doktor, da bi bila od vas pričakovala zrelejše sodbe.

Doktor. Človek bi znorel!

Ančika. Da, znorel bi! (S hlinjeno tugo.) Iz ust tako omikanega, blazega moža (se ihti) — iz ust moža učenosti, svetá, pa čujem tako razžaljivo pohvalo. (Vzame robec in se joka.) Oh, tega nikoli več.

Škrjanec (prav tako). Ne, nama tega nikoli več!

Doktor. Za vraga, bosta nehala plakati?

Škrjanec in Ančika. Ne, ne, ne bova!

Doktor. To je zakleto življenje samca!
(Hodi sem ter tje. Škrjanec in Ančika pa za njim.)
A, rekel sem, vse drugače bo, še danes!

Škrjanec. Da, še danes!

Doktor. Moj delokrog se dan za dnevom razširja; treba mi bo skrbeti za svoj dom.

Ančika. Prav prav, gospod doktor, s Škrjancem sem se že natančno posvetovala v tej zadevi in oba sva te misli, da se morate h kaki ženski stvari prikleniti —

Škrjanec. Kratko in dobro, najin sklep je, da vas oženiva —

Ančika. In nadejava se, da se boste, kot umen mož, podvrgli najinim naredbam —

Doktor. Vajinim naredbam? V tej zadevi sta mi zares odveč. Kar stegnem roko, pa imam nevesto.

Ančika. Z najinim dovoljenjem, se vé da.

Škrjanec. Moj Bog, če je deklica sicer pridna in pravična, notabene tudi lična in bogata, bo najina blagovoljnost —

Doktor. Vajina blagovoljnost? Zdaj mi je dovolj! Kaj vama na misel pride! (Se prime za čelo.)

Menim, da je norost nalezljiva! Temu mora biti konec. Tiho! Ne črhnita mi besedice! Zdaj bom govoril kakor gospod. Spravita se k delu, vredita po sobah, goste bomo dobili.

Škrjanec in Ančka (si za njegovim hrbtom posmehovaje migata). Da, gospod doktor, naj bo!

Doktor. Odlazita, pokličem vaju, kadar bo treba.

Škrjanec in Ančka (kakor prej). Da, gospod doktor!

Ančka (tihoma Škrjancu). Prav tako se šopiri, kakor da bi bil tu res gospodar. (Oba gresta.)

Tretji prizor.

Doktor (sam).

Človek bi kar iz kože skočil. Pa čemú trpim tako obnašanje? Ker bi vkljubu teh burk tako zvestih, tako mi vdanih poslov nikjer več ne dobil. Da bi bila pa ta oblika občevanja s posli tudi moji bodoči boljši polovici po volji, tega ne verjamem. Če bi se ta originala v pričo mojih gostov spozabila, kako mnenje bi dobil moj tast, moja bodoča soproga o mojem domačem življenji! Z najstrašnejšim žuganjem jima bom kaj tacega

prepovedal. — Tam-le stoji še tudi steklenica starega tokajca, ktereга sem si bil naročil nalašč za to priložnost. (Vzame steklenico iz kota ter jo postavi na mizo.) Škrjanec vsaj ne bo svoje dobre volje nad njim raznosil?! Do zdaj še kaj tacega nikdar ni storil. Pa previdnost ne škoduje nikdar. (Zapiše nekaj na listek.) Tako! Zdaj je tu zapisano: „Strup, strup, strup!“ Pa še po vrhu mrtvaško glavo in zraven tri križe. Tako! (Pritisne listek na steklenico.) Se bo že bal pokusiti, kaj je v steklenici. (Pozvoni.)

Četrty prizor.

Prejšnji. Škrjanec in Ančika (vstopita in se prav globoko priklonita).

Doktor. Zdaj vama prepovem vsako bedarijo. Kdor se predrzne vpričo mojih, kakor sem že omenil, pričakovanih gostov kakoršne koli bedarije vganjati, pri svetem Eskulapu! tistega bom z velikim nožem na male kosce razrezal. Sta me umela? (Škrjanec in Ančika se priklonita in se skrivaje pogledujeta.) In s tem je vajinih burk in bedarij v tej hiši sploh konec. Sta umela? (Škrjanec in Ančika ko poprej. Doktor pogleda na uro.) Čas bo, jaz grem! (Hoče iti.)

Škrjanec in Ančika. Stojte, gospod doktor!

Doktor (se obrne). No, kaj bo?

Ančika. Gospod doktor hoče iti? Ne bo šlo, gospod doktor!

Doktor (razkačen). Ne bo šlo? Zakaj ne?

Škrjanec. Zdaj se bo pričela ura, v kateri bolno človeštvo kipi v trumah sèm.

Doktor. Danes ne bo te ure. Naj pridejo drugič. Z Bogom! (Gre.)

Peti prizor.

Škrjanec in Ančika (skakljata roko v roki po sobi).

Škrjanec. Ta danes lepo počenja z bolnim človeštvom. No, vsaj se ne bo nama zarad tega odgovarjati.

Ančika. Odšel je! Zdaj sva pa gospodarja v hiši.

Škrjanec. Oh, prav presrčno dober gospod je. Verjemi mi, Ančika, le tisti „decorum“ ga jezi, da naju graja zarad najinih prismojenih burk, v srcu pa se raduje nad najinimi burkami.

Ančika. „Decorum“? Kaj li je to, „decorum“?

Škrjanec. Slabo zadosti, da ti kot ženska tega ne veš. „Decorum“ je na priliko, če kóga, katerega bi rada vrgla čez prag, prav vljudno

prašáš, če se mu vreme ne zdi zapeljivo lepo za sprehod. — „Decorum“ je, če nimaš v žepu niti vinarja in kóga, ki ti prinese račun, ki znese tri groše, vprašáš, če ti li more zmenjati petdesetak. — „Decorum“ je, če kdo odcveteli ženski lopotici posveti pesem o pomladi življenja. — „Decorum“ je —

Ančika. To, česar ti nisi nikdar imel.

Škrjanec (zdražen). To ni res! kajti jaz ti še nikdar nisem rekel, da si abotna, ošabna, pa priprosta goska. To je „decorum“.

Ančika (ga preupije). Če ti pa jaz zaradi same take misli nisem očes izpraskala, je to tudi „decorum“.

Škrjanec. Pustiva tako laskanje. (Prijazen.) Veš, Ančika, prav lepi stvari sva vendarle! Ni li res?

Ančika. No, naj velja, kar se tiče tebe, a gledé mene —

Škrjanec. Prosim, ne prepirajva se zaradi prednosti. Nekaj pa je čudovitega.

Ančika. Vsaj ne na tebi? Na tebi nikdar še nijsem našla nič čudovitega.

Škrjanec. Ne, prosim, čudo je enako pri obeh, namreč, da nama, enako mislečima dušama, še ni prišlo na misel, da bi se drug v drugega zaljubila.

Ančika. Hm, hm! — Ni slaba ta misel! Morda edina neumnost, ktere še nisva storila. Jo morava brž storiti. — Ljubi me!

Škrjanec. A, Ančika —

Ančika (s povdarkom). Ljubi me!

Škrjanec. Prismoda, to ne gre kar meni nič tebi nič, s tvojim katedraličnim imperativom.

Ančika (z nogo zatepta ukazaje). Za tega meni ni nič mar. Ljubi me! Pri tej priči, — če ne, gorje tvojim očem!

Škrjanec (se umika). No, no, le tako huda ne bodi!

Ančika. Zakaj ne? Kaj počenja pa „hud volé“, kakor navadno pravijo? Drobnó vrezani obraz — moj res tak ni — poželjive blondine ali rujavke se pripoguje z veliko svetostjo čez skledico čaja in podaja mlademu doktorčku naučene poglede ljubezni, — se uri pred zrcalom skrbno v igri kake romance, ktero igra na glasoviru, z očesom mladega lajtenanta, ktereга je že davno zaprla v svoje srce. Nič družega ne reče vse to, kakor: ljubi me! — le v drugačnem jeziku. Ljubezen ima mnogo jezikov. Jaz, ne ravno neomikano dekle poselskega stanu, ti kar naravnost velim: Ljubi me, strahopetec! Bolj resnična misel mi je ta, kakor marsikteri drugi.

Škrjanec (resno). Strahopetec? Nisem! Pogumnega je svet. Bom te ljubil, če mi stane tudi življenje. — Za božjo voljo, to bo lep zakon! Oba naju bodo zaprli v norišnico, tam bova vse še enkrat v norce spremenila. — Tedaj, vdari (ji pomoli roko).

Ančika (vdari). Velja! Prebrano in potrjeno! Zdaj naj pa grem trenutek gospodinjit. Adieu! a revoir, škrjanček vseh škrjančkov! (Gre.)

Šesti prizor.

Škrjanec (sam).

Zdaj sem zaljubljen, ali marveč prismojen, nazadnje je to enako. — Če bi ne bilo bolje, da bi si bil dal izpraskati oči! Ančika je v stanu prijeti me za besedo; ne vem prav, kako da mi je že tako pametno mrzlo pri obsrčji. Ej, zakaj se pa doktor ženi? Če je njemu mogoče, jo bom že še tudi jaz zvozil. Zdaj sem že pet let v njegovi službi in kar on zna, znam jaz tudi. Mrvico doktorstva sem se tudi že naučil od njega, saj ni tako težko, kakor ljudje mislijo. Korenjak, kateri je prave pameti, ki zna svoj „asinus injuriandi“, bo ljudem prav tako zavdajal, kakor najbjolj učen doktor.

— Kak bi bil li jaz kot doktor! Bomo precej videli. (Vzame doktorjevo povlako [spalno sukujo] pa se brž premisli.) Škrjanec, Škrjanec! Si že zopet na poti do bedarij. — Ej kaj pa bo! Saj sem sam seboj med štirimi očmi, prav „entre nous“; le naprej, oblecimo doktorja. (Obleče doktorjevo spalno halo in si dene njegovo kapico na glavo.) Zdaj se pa še z meglo učenosti obdajmo. (Si prižge dolgo pipo in se moško sprehaja.) Kar pri tej priči se čutim neskončno učenega, prav v svojem poklicu. (Se vrže na zofo.) Pa kje je moja kava? (Pozvoni in kliče.) Hej! Škrjanec! Kje li tiči lenuh? Škrjanec! (Se premisli.) Ha, ha, ha! Že začenjам misliti, da sem res doktor Žrjav.

Sedmi prizor.

Škrjanec. Ančika.

Ančika (zavzeta s smehom). Kaj pa je to? Ha, ha, ha! Škrjanec, si res znorel?

Škrjanec. Drzna ženska! Rešpekt pred mano! Zdaj sem jaz doktor!

Ančika (s smehom). Kaj? Da bi bil ti doktor Žrjav?!

Škrjanec. Da, sem! Škrjanec in Žrjav — — oba sta tiča — le različne vrste. Zdravnik

biti ni težava. — Kolikokrat je rekel doktor: „Zdravniki vsi nič ne vedo!“ Glej, toliko vem tudi jaz.

Ančika. Škrjanec, rada bi te videla pri delu. Smejala bi se, da bi počila.

Škrjanec. Da bi počila? Se pač ne splača!

Ančika. Dobro, lahko zdaj poskusiva. Jaz bom prišla kot bolnica in sicer v podobi stare svetovalke Piške. Mirno sedi! Igra se prične! (Posnema staro gospó.) Dobro jutro, gospod doktor!

Škrjanec. Jutro, gospa svetovalka. Kaj mi daje čast?

Ančika. Oh, predragi gospod doktor — (kašlja).

Škrjanec (jej pokaže stol daleč od sebe). Ne boste mar sedli, stara gospa?

Ančika (stransko). Stara gospa? Surovež! (Glasno.) S slavo ovenčani mož učenosti, zadnje pribežališče moje, jadro moje zadnje nade! Le vi umete ravnati z nežnim, rahločutnim ženskim spolom —

Škrjanec (strausko). Stara metla! (Glasno.) Kaj vam je?

Ančika. Ta migrena! Vedno le migrena! Žila mi tako hudo utriplje (mu moli roko).

Škrjanec (z zofe, si drži roko na uho in poslušaj tje). Žila redno bije. — Pijte po šestkrat na dan sklenico rabarbare, zmešano z „assa foetida“.

Ančika. Kaj pa z mojo slabostjo? Vsa se tresem.

Škrjanec (ostro). Slabost starosti!

Ančika. Starosti? (Tiho.) Glej no! (Glasno.) Barbar, vi, ki ste!

Škrjanec (zopet ostro). Jaz vas ne morem narediti mlajše, kakor ste!

Ančika (vstane, smešno častito). Tega vam tudi ni treba, gospod doktor; naredite me starejšo.

Škrjanec (poskoči). Gospa! Jaz, jaz — vam —

Ančika (s svojim pravim glasom). Vidiš, si že obtičal.

Škrjanec. Ni čuda, saj veš, da s staro svetovalko tudi naš doktor ne more shajati.

Ančika. Bon! Bodi opravičen. Poskusiva z mlado gospo in sicer s koketno udovo Avroro Poželenikovo. (Po navadi koket.) Bon jour, Monsieur le Docteur! Comment va—t—il? .

Škrjanec (kviško). Bon jour, bon jour! Je — moi — moi — je —

Ančika (žugajoč). Mi greš na limanice, posebno s francosčino.

Škrjanec. S to pa tudi ne prideš daleč! Parlamus tedaj slovenski! Milostljiva gospa! Kaj mi daje prijetnost? (Sede in primakne stol tik sebe.) Ne boste li blagovolili sesti?

Ančika (sede). Doktor, vi ste na svetu edini zdravnik, kteremu se ženska sme zaupati.

Škrjanec. Prosim, zaupajte se mi!

Ančika. Najljubeznivejši, najimenitnejši vseh doktorjev! Pomagajte, rešite me! Ta strašna migrena —

Škrjanec. Zopet migrena! Vam je li srce mnogostransko, a glava enostranska?

Ančika. Šaljivec! Ne boste li potipali žile? (Mu pomoli roko.)

Škrjanec. Vse žile, če ukažete. (Jej popiplje žilo in šteje.) Ena — dve — tri — štiri — pet — šest — devet — deset — sedemnajst — petindvajset — trideset — petintrideset — devetintrideset —

Ančika. Doktor, doktor! Se boste všteli! Kaj hočete reči z „devetintridesetimi“?

Škrjanec. Spoznal sem vašo bolezen, vem, kje vas čevelj žuli, zdravniki imenujemo to „apoteoze“; — zapišem vam — moža, in to vsega na enkrat, kratko, omožiti se morate.

Ančika (trdno). Naj bo, doktor, vzemite me vi!

Škrjanec (vstane, resnobno). Gospa, zdravniki pač zapisujemo zdravila, a sami jih ne jemljemo.

Ančika (razžaljena). Gospod doktor! —

Škrjanec (s svojim pravim glasom). Vidiš, Ančika, ti si se tudi vjela. Bodiva s tem bot. (S prejšnjim glasom.) Sicer pa sem zašel vrlo v doktoravanje. Nadaljujmo! Zdaj je ura tri, to uro doktor Žrjav sprejema bolnike. (Ukaže.) Ančika, odpri sprednjo sobo.

Ančika (žugajoč). Škrjanec!

Škrjanec (trdno). Odpri srednjo sobo! Doktorovanje naj se prične.

Ančika. Če sva sama, še smeva noreti, a vpričo drugih? Saj še veš, da je doktor govoril o nekem dolgem nožu.

Škrjanec. Naj me kar za klobase razseklja! Zdaj sem pri delu, vse bom zagovarjal jaz!

Ančika. Jaz pa prav nič. Kar hočeš stakniti, stakni! (Ploska z rokama.) Ha, ha, ha! To bo kaj za pustni torek.

Škrjanec. Pred vratmi smeš poslušati. Idi!

Ančika (gre, pa brž zopet vstopi). Se more govoriti z gospodom doktorjem?

Škrjanec. Da, bolniki naj se spuščajo k meni! (Ančika gre s smehom in rokama ploskaje.)

Osmi prizor.

Škrjanec. Sedlač.

Škrjanec (se postavi). Tako! Zdaj se bo praksa pričela. Saj znamo tudi mi zdraviti po pogovorih. (Trkanje.) Vstopite!

Sedlač. Sluga ponižen, dragi gospod doktor!

Škrjanec (napihnjnjen). Skriven zdravniški svetovalec!

Sedlač. Prosim ponižno za zamero, gospod skrivni svetovalec, meni je še vedno prav slabo.

Škrjanec. Ste sami krivi, kakor kdo poganja, tako se vozi.

Sedlač. Brez zamere, gospod doktor, skrivni zdravniški svetovalec, jaz gonim v eno mer prav dobro, a vendar se vozim prav slabo. Bolečine v križu, trganje po udih —

Škrjanec. Treba se gibati.

Sedlač (zavzet). Gibati? Moj Bog, še več gibanja! Saj sem že dvajset let poštni voznik in se vedno po svetu gibljem!

Škrjanec. Res? Potem treba pokoja.

Sedlač (vesel). Prav, gospod najskrivnejši zdravniški svetovalec. Pokoj bi že rad imel.

Škrjanec. In jaz mir. (Mu kaže vrata.)

Sedlač. Brez zamere, najmilostljivejši, najskrivnejši gospod zdravniški svetovalec; a prosil bi prav ponižno in pokorno vsaj najkrajši receptič.

Škrjanec. Recept? Hm — da! naj bo! (Sede in piše.) Hm — „Arsenicum cerevisium — dvanajst unč — petroleum cholericum — sedem unč — malzum extractum — maccaroni cram-bamboli — magnesia contumacia — tinctura trichinica — pirum Kozlerium — tako! probatum est! Doktor Žrjav“. — Tu prijatelj! (Mu poda recept.)

Sedlač. Prelepa hvala! Dovolite blagovoljno, je to mazilo ali pijača?

Škrjanec. Če boste pili, je pijača, če se boste pa mazali, je mazilo.

Sedlač. Morda čaj, têt?

Škrjanec. Da, da, „têt dansant“.

Sedlač (izleče veliko usnjato mošnjo in pomoli Škrjancu denarja.) To je za mazilo!

Škrjanec (se brani). Naj se plača zunaj Ančiki. (Sedlač gre.) Šel je! Začetek je bil izvrsten.

Ančika (priteče z denarjem v roki s smehom v sobo). To je prav draga šala!

Škrjanec. Tiho, ženska, ne moti me v praksi. Ven, na tvoje mesto. (Ančika gre.) Zdaj mi pride številka druga. (Trkanje.) Entrez!

Deveti prizor.

Škrjanec. Plesnik. Ančika (zač posluša).

Plesnik (priskače smešno v sobo). Prav ponižen sluga, gospod zdravniški svetnik.

Škrjanec (trdo). Tajni svetnik.

Plesnik. Prosim prav lepo za zamero, gospod tajni svetnik. Tedaj niso sanje, ni šimera, — vendar se mi je posrečilo, da gledam slavnemu Žrjavu v obraz.

Škrjanec. Da, posrečilo se vam je.

Plesnik (skakaje). Vidite, kako plešem radosti, da sem vas vendar našel. (Ga vesel objame.)

Škrjanec (v stran). Ta človek se mi zdi še bolj prismojen nego jaz! (Glasno.) Ne vrtite se vedno okrog, kakor vreteno. Blagovolite mi ob kratkem in natanko povedati, česa hočete!

Plesnik (se vrže s težkim zdihljem obupljiv na stol, z žalostnim glasom). Oh, doktor, evo me najnesrečnejšega, usmiljenja vrednega človeka!

Škrjanec. Saj se mi res tak vidite! Kje vam tiči?

Plesnik. Doktor, jaz sem sila bogat; pa polovica, več: vse moje premoženje bo vaše, ako mi pomagate.

Škrjanec. Premoženju se da pomagati! Kaj naj storim z vami?

Plesnik. To-le nogo mi morate odžagati. Škrjanec (osupnjen). Nogo?! Človek, saj skačete, kakor plesalec na vrvi! Noga vam je do muzga zdrava, a tu zgoraj (kaže na čelo) menda ni vse v redu.

Plesnik. Odžagajte mi nogo!

Škrjanec (jezen). Česa manjka nogi?

Plesnik. Ničesar, a jaz želim, da bi mi noge manjkalo.

Škrjanec. Gospod, vi ste —

Plesnik. Prismojen! Ne obotavljajte se! Mislite o meni, kar vam je drago, da me le te-le noge odrešite.

Škrjanec. Tega ne storim!

Plesnik (potegne pištolo in nameri na Škrjanca). Mojo nogo ali pa vašo čepinjo.

Škrjanec (prestrašen). Za božjo voljo! Človek, to nij otročja igrača. Da bi bilo že kurje oko; a tako zdrava, lepa, čvrsta noga! Zakaj se vam je tako smrtno pristudila?

Plesnik (se vrže na stol). Čujte tedaj vso zgodovino mojega nesrečnega življenja: Pri „koncertu“ sem spoznal žensko, mlado, lepo, omikano, ljubeznjivo —

Škrjanec. Kratko: angelja! Že poznamo to! Nadaljujte!

Plesnik. Prosil sem njeno roko — odrekla se mi je.

Škrjanec. Srečen človek! Izakega vzroka?

Plesnik. Vzrok si le mislim. Moja zvezda je v mladosti prišla ob nogo; gotovo je toraj le nežna ozirnost do mene. Če bom tudi jaz imel le eno nogo, se mi ženska ne bo mogla dalje ustavljati. Vam je li jasno zdaj, gospod doktor?

Škrjanec (nezmerno glasno). Da, res, prav jasno mi je. Ančika!

Ančika (pristopi). Velite, gospod doktor?

Škrjanec. Veš kót pod stopnicami, kjer leži moje orodje? Prinesi mi véliko `sekiro in žago. (Se sprehaja trdosrčen.)

Plesnik. O Žrjav, moj dobrotnik, moj odrešenik! Zdaj bije ura ločitve od noge.

Ančika (priskoči, odrine Škrjanca; Plesniku). Ne, mladeneč, tista ura še dolgo ne bo bila! Slišala sem vse vaše abotno besedovanje. Mož, človek, ste li ob pamet? Poglejte mene. Jaz se ne ponašam, da imam preveč izbirljiv okus, kajti moje oči so se prijele tega-le. (Kaže Škrjanca.) A toliko vam povem: ženska, ktera pripusti, da si njeni častitelj da odžagati, karkol si bodi, ženska, ktera vzame le moške podrtije, ostanke v zakon, taka ženska ni vredna moža sploh. Da, ako bi bil prišel ob nogo vsaj na bojišči! —

Škrjanec (Ančiki). Dovolj vsaj gospodu to otročje veselje!

Plesnik. Pustite vsaj ženski, da izgovori!

Ančika. Če bom že vzela moža, ga moram imeti vsaj celega; ne pičice mu ne sme manjkati.

Plesnik (potegne nogo k sebi). Vaše besede res niso brez vrednosti.

Škrjanec. Le sèm nogo! — Mala sitnost bi bila že lahko prestana.

Ančika. Zapomnite si, gospod: Če bi utegnila vašo srčno zvezdo volja biti, da bi oba skup hodila po dveh nogah, si zapišite moje prerokovanje za ušesi: Še prehitro si boste pulili lase, — če namreč nimate tujih.

Plesnik. Pri vseh bogovih modrosti, vaša je prava. Doktor Žrjav, ostal bom dvonogat. Z Bogom! (Hitro gre.)

Ančika. Odšel je. Vidiš, zdaj sem jaz zdravila boljše od tebe!

Škrjanec. Kako da?

Ančika. Ozdravila sem obnorelega.

Škrjanec. Oh! (Si briše čelo.) Hvala Bogu, da se je pobral! Vrag me je vendar-le dokaj razjaril.

Ančika. Bojazljivec!

Škrjanec. Lahko rečeš to! Ni čuda! Tako nabito vabilo moji čepinji! Tretja nebesa naj me

rešijo iz te zadrege, ne bom svoje dni nikdar več doktorju v škodo hodil.

Deseti prizor.

Prejšnja. Lekarničarsk učenec. Pozneje Vetrnik.

Učenec (pridere). Kje so gospod doktor?

Škrjanec. Kaj je?

Učenec. Naš gospod lekar so prebrali ta recept, ktereга je prinesel poštni voznik Sedlač, pa prašajo po meni gospoda doktorja, če so gospod doktor ob pamet?

Škrjanec (se prime za glavo). No, tega mi je še manjkalo! Da bi butec z receptom tekell v lekarnico, mi ni bilo čisto nič v misli.

Ančika. Ždaj pride še le prava, zdaj bo še le zanimivo.

Vetrnik (pridere). Gospod doktor, dragi gospod doktor!

Škrjanec. Kaj je že zopet?

Vetrnik (brez sape). Hitite — moja žena — zadnji čas je! — Rešite mi ženo!

Škrjanec (se zgrabi za lase). Tretja nebesa! Tu imamo ričet. Tega je še manjkalo!

Učenec (silen). Gospod doktor, jaz pričakujem odgovora.

Škrjanec (togoten). Poštni voznik Sedlač naj se z naglo pošto pelje rakom žvižgat in naj lekarja kar seboj vzame. Če ne umete mojih receptov kuhati, pa zaprite strupenico. Poberi se mi! (Nese učenca iz sobe.)

Vetrnik (silen). Gospod doktor, rotim vas, na kolenih vas molim, za dvojno življenje gre — hitíte, hitíte!

Škrjanec (zmešan). Da, da, že grem! Oče nebeški, najprej naj bi noge žagal, zdaj pa še celó dvoje ljudi! Kaj bom počel? (Ančiki.) Hočeš ti naprej doktorovati?

Vetrnik (jezen). Gospod doktor, greste? Da, ali ne?

Škrjanec. Da bi vas vrag! Pustite me v miru! Bom li recepte iz tal teptal? Se mi li otroci rodijo na roki? (Vetrniku.) Priporočite me vljudno svoji gospej; naj nekoliko potrpi; saj ni take sile, — v dveh dneh, kadar prilično memo grem —

Vetrnik (ljuto). Barbar, divjak učenosti! Morivec žensk! Pred sodnijo se bova dalje menila. (Gre.)

Ančika (prestrašenemu Škrjancu). Dragi gospod doktor, jaz si dovolim častitati vam zarad srečnega uspeha vaše prve poskušnje. Ha, ha, ha!

Škrjanec. Še ti? Izpred oči, hinavka, besna ženska, furija! (Ančika gre.)

Enajsti prizor.

Škrjanec. Potem Ančika. Pozneje Bornova z Emo.

Škrjanec. Tretja nebesa, vsaj zdaj mi še bodite milostljiva! Saj ne bom nikdar več doktorja oblekel. Poštni voznik s posiljenim receptom — razposajenec z nepotrebno nogo — prokleti lekar s svojim izdajstvom — za njim pa doktor z velikim nožem, pa vrh teh še hudobni satan Ančika z ženitno obljubo. Kako se bo li to vse razmotalo!

Ančika (vstopi, skrivnostno). Pst! Ti, dve gospôski ste zunaj.

Škrjanec. Nikogar več! Ura je pretekla!

Ančika. Pa vendar, premisli, „decorum“!

Škrjanec. No, naj bo še! Zdaj mi je vse enako. Obesili me bodo tako ali tako! Naj vstopite. (Ančika odpre vrata, Bornova in Ema vstopite. Škrjanec jima gre naproti in se smešno okorno priklanja. Gospé ga ogledujete z zavzetjem. Prenehljaj.)

Bornova. Mi je li čast, govoriti z gospod doktorjem Žrjavom?

Škrjanec. Pustimo na strani čast! Kratko in natančno, kaj vama je?

Ema (postrani Bornovi). Zeló čudna podoba ta, mama!

Bornova (postrani Emi). To se tudi meni zdi, a rešil je tvojega očeta. (Glasno Škrjancu.) Gospod doktor, se vam li ne dozdeva, kdo stoji pred vami?

Škrjanec. Dozdeva se le starim babam!

Bornova (v stran). No, ta se vede prav neotesano. (Emi.) Pa vsi imenitni zdravniki so menda robati. Srce bo gotovo blago. (Glasno.) No, gospod doktor, že vidim, da moram vašemu počasnemu spominu na pomoč priti. Jaz sem svetovalka Bornova, soprogu mojemu ste v Švici oteli življenje.

Škrjanec. Otel življenje? Ni vredno besede!

Bornova (se zavzame). Tako zaničljivo, dá, tako razžaljivo govorite o svojem dragocenjenem darilu? Pa saj vas previdim. (Gorko.) Blagi mož, to nenaravno, pusto unanjest ste oblekli le zaradi tega, da bi se umaknili najini srčni zahvali. To je preozirno, premodro —

Škrjanec (tiho Ančiki). Povej mi, Ančika, razumiš ti to blodenje?

Ančika (tiho). Toliko že, da vem, da je gospa na napačni poti in misli, da je tvoja

neolikanost le izmišljena, da za njo skrivaš vse kaj družega.

Škrjanec (tiho). Da bi jaz kaj skrival? Morda vendar-le spozna škrjanca po petji.

Ema. Gospod doktor! Moj oče vam je namenil mojo roko, — jaz se voljna vdam očetovi želji.

Škrjanec. Gotovo sem vam neusmiljeno všeč, ne?

Bornova. Moj soprog se je hotel samega počastiti, da bi vam predstavil najino Emo, a mala bolehnost ga zadržuje.

Škrjanec (postrani Ančiki). Ta je lepa! Doktor pa čaka na postaji starca. Štrena se čedalje bolj zamotava.

Ema (zaljubljeno). Za mojega očeta življenje se bom zavoljo vaše plašnosti jaz vam približala. Objemite svojo nevesto! (Škrjanec si više rokava, da bi jo objel.)

Ančika (potegne Škrjanca za uho nazaj). Zadržim te, če se podstopiš!

Ema (zavzeta). Kdo je ta drzna oseba?

Ančika (razžaljena). Ime mi je Ančika in sem gospodinja doktorja Žrjava, a ne drzna oseba. Taka bi bila prej ženska ali gospa, ki se pritepe v doktorja Žrjava hišo in se hoče dati (kaže Škrjanca) njegovemu slugi objemati. (Bornova in Ema zaupijete.)

Ema. Moj Bog! Kaj naj si po vsem tem mislim?

Bornova (razburjena). Nesramen malopridnež! Predrznost ga bo drago stala. (Gre z Emo.)

Škrjanec. Ančika, ta je bila tvoja. Ančika, ta me boli!

Ančika. Staro kavko naj bi bil poljubil, a mlado, — to ne gré.

Škrjanec. Posoda je polna. Po meni je! Storite z mano, kar hočete! Jaz sem ob zavest.

Ančika (ironično). Gospod doktor Žrjav, je li ura končana?

Škrjanec. Poberi se, strahovita hišna! (Gre proti njej, Ančika mu s smehom uteče.)

Dvanajsti prizor.

Škrjanec, pozneje Ančika.

Škrjanec (se potiplje). Še sem živ, — še imam glavo na vratu. — Naj mi pove kdo, kaj se mi še more pripetiti! Rešitve mi ni nobene več. Doktor Žrjav me bo razmesaril kakor kapuna. Ne, tega ne strpim. Da bi me zaklal? Nikakor, raje proste volje umrjem. (Žalostno.) Umrl bom junaško, kakor zavržen ženij učenosti! Zakaj sem se poprijel zdravilstva?! (Se ozira po sobi in

zagleda steklenico.) Ha, kaj mi kažejo oči! Osoda mi miga, — žalosten konec! (Skokoma k mizi in zagrabi steklenico.) Tu je pisano: „Strup, strup, strup!“ in ta mrtvaška glava in troje križev je mala opombica, da o nasledkih ni dvombe! Le dol, zadnja kupica mojega trpljenja! (Si natoči kupico.) Z Bogom, svet, z Bogom, kačja Ančika, z Bogom! (Zvrne kupico v sebe in pade na zofo.) Oha! (Prenehlejš; obraz se mu razjasni, poka z jezikom.) Smrtna pijača nima slabega okusa. Strup sem si drugačen mislil. Še enkrat! (Si zopet natoči in izprazni kupico.) Čudodelna roba! Lepo bom umrl. No? ali že bo? Priganjajmo smrt! (Vnovič natoči in izpije.) O smrt, kako si sladka! (Poje.) La-la-la! Oha! zdaj pa pojem! Labud umira pevajoč, zakaj bi tudi škrjanec ne? — Tako, zdaj sem mrtev. — Zdaj sem zveličan! (Se zvrne.)

Ančika (vstopi). Škrjanček, Škrjanček. Doktor utegne priti vsak hip! (Ga trese.) Škrjanec, mar ne slišiš? Je li zdaj čas spanja?

Škrjanec. Ne trudi se, Ančika, igre je konec! Nikdar več se ne bodeva videla.

Ančika. Blebetanje! Izleci doktorja in poišči si dobre poti iz zadrege.

Škrjanec. Prepozno je, Ančika, prepozno! Strah — obup — strup —

Ančka (zaupije). Strup? Za božjo voljo! Škrjanec, Škrjanec! Ne vganjaj neslanih burk! (S posiljenim smehom.) Ha, ha, ha! Škrjanec, prav abotna sem, da ti to verjamem. Ti pa strup! Kakor navadno, si se tudi zdaj zlagal. (Obupljivo.) Škrjanček, Škrjanček, odgovori mi! (Vije roki.) Oh, kaj bi počela?

Škrjanec (jecljaje). Z mano vred umri! — Tam-le je steklenica, bodeš videla, kako je smrt sladka.

Ančka (prime steklenico v prvo, kupico v drugo roko). Naj bo! Škrjanček, ljubljeneč, le trenutek počakaj —

Škrjanec. Zdrava ostani, Ančka! Z Bogom! (Omahne nazaj.)

Ančka. Pomagajte! Umira! — Gospod doktor! Pomagajte! Strup, strup!

Trinajsti prizor.

Prejšnja. Doktor priteče v sobo, za njim Bornova in Ema.

Doktor. Kdo umira, Ančka, in kje?

Ančka (kaže Škrjanca). Tu, barbar, tu leži žrtev učenosti, žrtev ljubezni.

Doktor (prestrašen). Škrjanec! Nesrečnež, kaj si storil?

Bornova in Ema (doktorju). Rešite ga!

Doktor. Moj Bog! Pa kje je vzel strup?

Ančika (jokajoč kaže steklenico). Tam-le!

Doktor (s komičnim patosom stransko). Káj? Mojega tokajca? Na, le čakaj, ta strup ti bom naglo pregnal. (Vzame palico in udari Škrjanca.)

Škrjanec (zaupije). Oj, joj! Boli!

Ančika. Hvala Bogu, otet je!

Doktor. Pa sojen še ni! (Ga še enkrat vseka.)

Škrjanec. Gospod doktor, ali še v jami ni miru pred vami? Pustite mrtve v miru počivati!

Bornova (doktorju). Je li kaj upanja?

Doktor. Da, je ga. (Ogleduje steklenico.) Spaka mi je le tokajca izpil.

Bornova. Kako srečen naključek!

Škrjanec (skoči kviško). Tokajca? Prav se vam godi, gospod doktor! Da bi ne bili me goljufali z napisom, bi stala steklenica še polna na mizi.

Ančika. Tokajec je bil? Zakaj si nisem zavdala tudi jaz!

Doktor (Emi). Predraga gospodična, vi ste angelj nebeški, kateri me bo odrešil kletve ta-

kega strahovitega gospodarstva samca. (Škrjancu in Ančiki.) Za kazen svoje brezpametne prizanesljivosti bom še dolgo prenašal nasledke vajine razposajenosti, vse mesto bo govorilo o njej. Poberita se mi iz hiše!

Škrjanec. Kaj pa, gospod doktor, ko bi prosila milosti — na kolenih? (Poklekne.) Ančika, poklekni no!

Ančika (poklekne). Prav rada, če le kaj pomaga.

Ema (Žrjavu). Ne obhajajva prihoda v mojo novo domovino z neodpustljivostjo!

Doktor. Vstanita! Se bosta li res mogla zdržati, da ne bosta vganjala več takih burk, kakor do zdaj?

Škrjanec. Najina ženitev bo zadnja burka. V tem obziru pa ste vi najine vere.

Ema (žuga). Škrjanec!

Ančika (Emi). Ljubeznjiva gospica, vam izročiva tedaj najboljšega, najljubeznjivejšega zdravnika, kateri je kedaj zacelil kako srčno rano. Kako daleč sega njegova potrpežljivost, videli ste ravno kar nad nama. Zdaj se bova gotovo svojih opravil prav pridno prijela, da zasluživa vašo naklonjenost, vašo milost, kajti za vas se še le zdaj prične,

kar je nama spodletelo, in kar boste gotovo boljše
zadeli nego midva —

Ema. In to je?

Škrjanec. Ura z doktorjem Žrjavom. Jaz
sem bil le eno uro doktor, a ne bom nikdar,
nikdar več. —

(Konec.)

